

Az érdem zsarnoksága

Nagy Konrád Ákos

10.14267/VILPOL2024.04.09

Idén jelent meg magyarul a neves filozófus, Michael Sandel könyve „Az érdem zsarnoksága” címmel. Az „A válogatógép” című fejezetben egy izgalmas javaslatot tesz az amerikai egyetemi felvételi rendszer megreformálására. A Yale egy korábbi felvételi bizottsági tagjának 1960-ban tett megjegyzését idézi, aki azt mondta, néha úgy érzi, teljesen véletlenszerűen is választhatnának a jelentkezők közül, legalább ugyanilyen minősége lenne a szakoknak. Sandel ebből kiindulva azt mondja, érdemes lenne egy felvételi küszöbértéket meghatározni, és aki azt megugorja, bekerül a kalapba, ahonnan véletlenszerűen választják ki az egyetemre bejutókat (Sandel, 2024).

Javaslatát két oldalról indokolja. Véleménye szerint a populizmus terjedésének – mely Donald Trump megválasztásában és a Brexit megszavazásában öltött testet – oka a meritokratikus gőg és a meritokratikus szégyenérzet. A 80-as évek óta az amerikai politikai elit egyre erősebben hangoztatja, hogy Amerika nagysága az egyenlő esélyekből fakad, ahol mindenki olyan magasra jut, amilyen magasra a tehetsége és az akarata juttatja. Ugyanakkor szintén a 80-as évek óta egyre nagyobbak a jövedelmi és vagyoni különbségek, és jelenleg az amerikai társadalom kevésbé átjárható, mint a kínai, ami a szegényebb munkás rétegeket egy megalázott állapotba sodorta. Elterjedt és beágyazódott az a nézet, hogy az egyenlőtlenségekért és a kitörés sikertelenségéért csak magukat okolhatják. Meglepő, hogy ezt a nézetet a munkásosztály jelentős része elfogadja, ahogy a vele járó megalázó helyzetet is (Sandel, 2024).

Ez a nézet áthatja az egyetemi felvételi rendszerét is. Jelenleg a felvételi pontszám jelentős része a katonáknak készült IQ teszt, az úgynevezett SAT teszt, melyhez sporteredmények és más tényezők is hozzáadódnak. A felvett diákok többsége azt gondolja, hogy teljesítményük, tehetségük alapján kerültek be. Annak ellenére gondolják ezt, hogy a felmérések szerint a családi anyagi és státuszbeli háttér nagyobb mértékben magyarázza a bejutás esélyét, mint bármi más.

Ez két okból is romboló jelenség. A bejutott hallgatókat a szüleik egész középiskolai éveik alatt rendkívüli stressznek tették ki, állandóan felkészítőkre, különórákra és sporteseményekre járaták, melynek következtében minden ötödik hallgató arról számol be, hogy az elmúlt egy évben felmerült benne az öngyilkosság gondolata, minden negyediket mentális zavarral diagnosztizáltak vagy kezelték, a 20-24 évesek körében 36%-kal nőtt az öngyilkossági ráta. A szerényebb családi háttérrel rendelkezőknek sokkal kisebb az esélye a bejutásra, azonban a szigorú meritokratikus légkör miatt kénytelenek azt gondolni, sikertelenségükről kizárólag ők tehetnek (Sandel, 2024).

Sandel így fogalmaz: „A felsőoktatás presztízse javarészt abból fakad, hogy deklaráltan magasabb rendű célt szolgál: nem csupán a munka világára készít fel, hanem arra is, hogy erkölcsileg megfontolt emberekké és jó demokratikus polgárokká váljanak, akik képesek a közjóról való eszmecserére” (Sandel, 2024, p. 228)

Küszöbérték

A természettől egyáltalán nem idegen a küszöbértékek alkalmazása. Hurrikán a 25,6 C°-nál melegebb trópusi tengerek fölött alakul ki. Az agyat felépítő neuronok is küszöbértékeken alapulnak. Egy neuron akkor bocsát ki ingert, ha a más neuronoktól beérkező ingerek száma elér egy bizonyos határt (Neumann, 2003).

Ugyanerre a következtetésre jutunk, ha vetünk egy pillantást a hangyakolóniák döntési módszerére. Ha egy hangyaboly kinőtte a korábbi fészket, egy részük a királynővel együtt továbbvonul, de új telepet kell keresniük akkor is, ha az előző megsemmisült. Ekkor felderítőik indulnak el új lehetséges lokációk felkutatására. Ha véleményük szerint alkalmasat találnak, társaikat is a megtekintésére buzdítják. Ha a szükséges mennyiség fölötti létszámú hangya kampányol egy hely mellett, a boly megindul. Ez a küszöb függ a költözés sürgősségétől, ha például az előző fészkek megsemmisült, pár hangya egybehangzó „véleménye” is elegendő (Fritsche & Foitzik, 2021).

Társadalmi intelligencia

Csányi Vilmos etológus az alábbi intelligenciákat azonosítja az embereknél: Fizikai intelligencia (annak megbeszélése például, hogy mekkora erőfeszítés kell, hogy egy szaladó társunkat utolérjük), természetrajzi intelligencia (állatok, növények viselkedésének előrejelzése), technikai intelligencia (szerkezetek készítése, működésük megértése), szociális intelligencia (társak viselkedésével kapcsolatos feladatok megoldása), társadalmi intelligencia (modern társadalom rendszereiben és azok kölcsönhatásaiban való gondolkodás) (Csányi, 2015).

Fizikai, természetrajzi, technikai, szociális intelligenciánk meglehetősen megbízhatóan kialakult az idők során. Különösen a legutóbbi, a szociális intelligenciánk erősödött meg. Ehhez társul, hogy gyakran szerkezeteket is „animálunk”, élettelen dolgokat ruházunk fel szociális szándékkal, például „elbújt a lakáskulcs”. Ezáltal számunkra ismerős környezetbe helyezük őket és úgy gondolkodunk róluk (Csányi, 2015).

Nagyon gyenge azonban a társadalmi intelligenciánk. Erre példa, hogy mennyire rosszul becsüljük egyénként a kockázatot (Csányi, 2015), de az is, milyen nehezen helyezük el magunkat a társadalmon belül. Egy kísérletben megkérdeztek embereket, hogy a többi autósnál jobb sofőrnek tartják-e magukat, a többiekkel egyszintűnek, vagy a többieknél rosszabbnak. A válaszadók 60%-a állította, hogy jobban vezet, mint a többiek, ez az irreálisan magas arány a „superior conformity of self-bias” jelenség bizonyítékának tekinthető (Delhomme, 1991). Az emberek hajlamosak magukat kisebbségben érezni, akkor is, ha jelentős többségben vannak a véleményükkel vagy életmódjukkal. Naivnak tűnik már egy 10 milliós társadalomban is meggyezni abban, hogyan mérjük és értelmezzük a jólétet, mit értünk stabilitásnak és mennyire legyen a társadalmunk stabil. Esetleg ne is változzon?

Csányi Vilmos szerint az alacsony társadalmi intelligenciát ellensúlyozza a tudomány, mellyel elemezhetők a politikai döntések következményei (Csányi, 2015). Azonban felmerül a kérdés, a tudomány vajon előrevisz-e a jólét meghatározását illetően. Rokon kérdés, hogy az oktatás és a szakértelem csökkenti-e az ideológiai ellentéteket. Ahogy a hajdani marxista egyetemek, a mai medreszék és a 20. századi európai és amerikai egyetemek, számos esetben az oktatási intézmények egy bizonyos erkölcsi nézetet oktatnak a hallgatóiknak, ezek az intézmények aligha mutatnak a konszenzus irányába. Azok az intézmények, melyek számos ideológia hatásának teszik ki a hallgatókat, nem a teljes egyetértésre, hanem a toleranciára ösztönzik őket (Mearsheimer, 2018).

Érdekes statisztika, hogy az egyre magasabb iskolázottságú és szakértelmű csoportokban egyre jelentősebb a széthúzás azt illetően, hogy a „el van-e túlozva a globális felmelegedésről folyó kommunikáció”. Abban, hogy az előbbi állításra hányan felelnek igennel, a felsőfokú végzettségűek körében jelentősen nagyobb (53%) a pártszimpátia szerinti különbség, mint az alacsonyabb végzettségűek között (19%), a végzettség növekedésével az emberek egyre nagyobb mértékben értettek egyet az általuk támogatott párt nézeteivel (Sandel, 2024).

Egy elég jó konszenzus

Mivel így nem lehet összhangot találni az egyéni optimalizációk között a jólétet vagy stabilitást illetően, véleményem szerint a cél egy konszenzuson alapuló állapot elérése. Ennek illusztrálásához vethetünk még egy pillantást a hangyakolóniák döntési módszerére. Mint említettem, a felderítők olyan hangyákat toboroznak maguk mellé, akik osztják a véleményüket egy adott lehetséges új helyszín alkalmasságát illetően. A többi felderítő megtekinti valamelyiket, és dönt arról, kellően jónak találja-e. Nem nézik végig az összeset, elenyésző azok aránya, akik kettőt, hármat is megvizsgálnak. Ez mutatja, hogy nem a számukra legjobbat keresik, hanem olyat választanak, amivel már elégedettek. Egy tanulmány azt találta, hogy konszenzusos döntés jellemzően közepes méretű kolóniák esetében tud azonnal kialakulni, míg nagy méretűek esetén gyakran fellép egy kisebbség, aki egy másik fészekhelyszínhez ragaszkodik. A többség úgy oldja fel a konfliktust, hogy lemond az általa preferált helyszínről és a kisebbség által támogatott helyre költözik, hangsúlyozva a konszenzus fontosságát (Rajendran et al., 2022). Ez mutatja, hogy míg nagyobb társadalmak esetében a legjobb választásban nincs, addig megfelelő állapot terén lehet teljes körű egyetértés.

Ha ezt a populációökológiai jelenséget a társadalmakra alkalmazzuk, akkor az antropológiához kell fordulnunk. John J. Mearsheimer két feltevással él az emberi természetet illetően. Az emberek alapvetően társas lények. Értelmi képességeinknek jelentős korlátai vannak, ha arra kell válaszolni, mi a jólét. Az egyének között gyakori a megdönthetetlen nézeteltérés etikai, erkölcsi és politikai kérdéseket illetően. A két felvetés közötti feszültséget a közös kultúra enyhíti, segíti a társadalmakon belüli együttélést. A kultúra fontos szerepe az egyetértés teremtése az alapelveket illetően, hiszen a társadalom tagjai alapvetően hasonló életet élnek, közös a történelmük, legtöbbjüket a kultúrájuk tiszteletére nevelik (Mearsheimer, 2018).

A kultúra a vallási magatartásban is tetten érhető. Mearsheimer érdekes megfigyelése, hogy a vallások idővel fokozatosan felaprózódnak, ezt a történelmi feljegyzések is mutatják, és ez a jelenség például a kereszténység múltját is végigkíséri (Mearsheimer, 2018). Azonban képesek több vallást elfogadó társadalmak is fennmaradni. A vallások felaprózódnak, hiszen a növekedésük következtében a közös célban nem tudnak teljeskörűen megegyezni, azonban ahogy a több vallást is elfogadó társadalmakban látjuk, találnak egy egyetemesen elfogadható mércét. A vallásüldözések gyakran nem az elfogadható mérce hiányának, hanem a geopolitikai fenyegetettség-érzetnek a következménye. Például az ötödik század elején a perzsi keresztényüldözés oka az volt, hogy Konstantin összekapcsolta a kereszténység terjedését a Római Birodalom terjeszkedésével (Frankopan, 2017).

Játékelmélet és antropológia

A kultúra és a vallás az egyenlőtlenség elfogadását is segíti, és ez ma különösen aktuális. Hogyan reagálnak az emberek arra, ha mindenkinek elég jó, de van, akiknek jobb – ezt vizsgálták játékelméleti eszközökkel. Flood és Drescher RAND intézeti kutatók a híres fogolydilemma száz fordulós változatára vették rá Williams („W” játékos) és Alchian („A” játékos) kollegájukat egy módosítással. Minden fordulóban a játékosok dönthetnek, hogy kooperálnak vagy dezertálnak. Ha mindketten kooperálnak „A” ½ centet, „W” 1 centet kap. Ha mindketten dezertálnak, „A” nem kap semmit, „W” ½ centet kap. Ha „A” dezertál, „W” kooperál, akkor „A” 1 centet kap, „W” 1 centet veszít, fordítva „A” 1 centet veszít, „W” 2 centet kap. Ez mátrix formájában is ábrázolható:

	„A” kooperál	„A” dezertál
„W” kooperál	W: 1 cent A: ½ cent	W: -1 cent A: 1 cent
„W” dezertál	W: 2 cent A: -1 cent	W: ½ cent A: 0 cent

Feltűnő, hogy A erősen hátrányban van. Elkezdtek játszani és a fordulók között feljegyezték a döntéseik okát és stratégiájukat. „W” látta, hogy ő dezertálással is nyerhet, de közös kooperálással még többet kap, ezért igyekezett bevenni „A”-t a „buliba”. „A” eleinte azt hitte „W” a biztos nyereségért dezertálni fog, de tévedett. Végül hosszú körökre kialakult a kooperáció, de „A” méltatlankodott, hogy ezzel ő rosszabbul jár, mint „W” ezért néha dezertálni próbált. Az ilyen próbálkozásai után „W” „büntetesképp” szintén dezertált, ezért végül mindketten csak kooperáltak, a teljes játék alatt összesen 60-szor (Bhattacharya, 2021).

Más játékelméleti kutatások „empatikusabb” eredménnyel zárultak. A kedvezményezett helyzetben lévő játékosok sokszor büntudatot éreztek a többletnyereségük miatt, ezért igyekeztek megosztani azt ellenfelükkel. Ez összhangban van azokkal a pszichológiai kutatásokkal, melyek azt találták, hogy azok az emberek sokkal hajlamosabbak és hajlandóbbak adakozni, akik azt gondolják, sikerükben szerencse is közrejátszott, ellentétben azokkal, akik kizárólag saját érdemüknek tartják.

Mindezek arra engednek következtetni, hogy a társadalmi optimalizálás helyett egy küszöbértékben van lehetőség megegyezni. Ahogy az előző fejezetben is bemutattuk, az olyan oktatási intézmények, melyek sok különböző irányzattal ismertetik meg a hallgatókat, a toleranciát erősítik. Az egyetemi hallgatók valamilyen szempont szerinti rangsorolása helyett érdemes arra törekedni, hogy megegyezzünk egy elvárt szintben, amit az egyetemek megkövetelnek a jelentkező hallgatóktól.

A rangsorolás érzékenysége

Fent emellett érveltem, hogy az optimalizálás célfüggvényét illető konszenzus valószínűtlensége miatt érdemes megpróbálni egy közös küszöbértékben megegyezni. Ebben az alfejezetben azt vizsgálom meg, egy adott célfüggvény esetében milyen nehézségekbe ütközik a rangsor felállítása.

Az analytic hierarchy process egy döntési módszer, amely arra épül, hogy az emberek sokkal pontosabban képesek egy rangsort felállítani, ha nem egyszerre kell minden opciót kezelniük, hanem csak párosával hasonlítják össze őket, majd ezt az AHP módszer matematikailag összegzi. Ez rávilágít arra, miért válik nagy elemszám rangsorolása olyan nehéz feladattá. Minden új versenyzővel hatványozottan nő a szükséges összehasonlítások száma. Ezzel összhangban Hick törvénye megfogalmazza, hogy minél több a választási lehetőség, annál több idő szükséges a döntés meghozatalához (Real Science, 2021).

Weber törvénye kimondja, hogy az az ingerváltozás, amit már éppen képesek vagyunk érzékelni, konstans hányada az eredeti inger erősségének. Vagyis akár 4 font extra tömeg is szükséges lehet ahhoz, hogy egyáltalán érzékeljük, hogy a hátizsákunk nehezebb lett (Real Science, 2021). Az ehhez hasonló torzítások és a mérési, illetve becslési pontatlanságok figyelembevételével az optimalizációnak és a döntési módszereknek fontos eleme az érzékenységvizsgálat. Derek Muller úrhajósok teszteredményeit vizsgálta, akik mind magasan képzett egyének, hajszálnyi eltéréssel, azonban csak egyikük vehet részt az expedícióban. Ha a pontszámaikat

véletlenszerűen maximum 5%-kal módosította, egészen más sorrendet kapott. Pedig ekkora szerencsefaktor egyáltalán nem irreális (Veritasium, 2020). Ugyanez a helyzet az egyetemeken esetében. Hick és Weber törvényét figyelembe véve arra következtethetünk, hogy képtelenség a szerencsét és a torzításokat kiküszöbölő rangsort összeállítani.

Sandel példája szerint a Harvard és Stanford által kínált helyekre 40.000 diák jelentkezik évente, mindannyian nagyon magas pontszámmal (Sandel, 2024).

Tehetségallokáció

A korábbi alfejezetekben azt tárgyaltam, miért kézenfekvő a küszöbértéket alkalmazó döntés, miért érdemes egy optimalizálandó célfüggvény helyett az elvárt szintben megegyezni, valamint, ha egy közös célfüggvényt találunk is, milyen nehézségek akadályozzák az optimalizálást. A következőkben az járom körül, a hallgatók szigorú rangsorolása által lekötött erőforrásokat mire lenne érdemes fordítani.

Kevin Murphy és szerzőtársai felépítettek egy modellt, mely a tehetségek pályaválasztását írja le. A legtehetségesebbek olyan foglalkozást választanak, melyben tehetségüknek növekvő a hozadéka. Míg alkalmazottként, ha tehetségük megduplázódik, a bérük is csak megduplázódik, vállalkozóként jövedelmük több mint duplájára nő. Modelljükön belül bizonyítható, hogy egy két szektoros gazdaságban a legtehetségesebbek mind abba a szektorba vándorolnak, amelyikben a legkisebb a csökkenő méretgazdaságosság mértéke, legnagyobb a piacméret, és legelőnyösebbek a szerződések. A tehetségben utánuk következők az ilyen szempontokból hátrányosabb ágazatban lesznek vállalkozók, a legkevésbé tehetségesek pedig alkalmazottak lesznek. Így módon tehetség szerint szegmentálódnak (Murphy, 2009).

Érdekes módon ez a racionális viselkedés hatékonyságot szül. Ha képesek lennénk az egyetemi jelentkezőket tökéletesen képességük szerint rangsorolni, a legtehetségesebbek mind a legelőnyösebb szektorba vándorolnának. A modell feltételezése, hogy egy szektor fejlődését a benne tevékenykedő legtehetségesebb innovátor tehetségi szintje határozza meg. A másik szektor emiatt jelentős hátrányt fog szenvedni, hiszen annak a fejlődési ütemét csak a sokadik legtehetségesebb egyén tehetségi szintje fogja meghatározni. Vagyis sokan (például a második és harmadik legtehetségesebb) emiatt „kvázi-járadékvadászok” lesznek, inkább az első szektor nyereségét szeretnék bezsebelni, ahelyett, hogy a második ágazat fejlődését segítenék (Murphy, 2009). Ezzel ellentétes példa, hogy Gödel nemteljességi tételének publikálása után Neumann János felhagyott a matematika alapjainak kutatásával és más tudományterületekbe fektette tehetségét (Bhattacharya, 2021).

Kevin Murphy és szerzőtársai modelljüket empirikus adatokkal is alátámasztották és arra a következtetésre jutnak, hogy az Egyesült Államok lassuló növekedési ütemében fontos szerepet játszik a humántőke allokáció, sok fiatal termelőtevékenység helyett inkább választ járadékvadász foglalkozásokat. 91 ország regressziós vizsgálatával kimutatták, hogy a mérnök szakokra jelentkező hallgatók száma pozitívan hat a gazdasági fejlődésre, míg a jogi karra jelentkezők negatívan, vagy nincsen szignifikáns hatásuk. Természetesen nem választhatók el ilyen élesen

a termelő és járadékvadász foglalkozások, de ezt találták legjobb közelítő adatoknak (Murphy, 2009). Viszont emiatt a fenti hatékonytalanság más problémát is rejt magában. Azt sugallja, nem a minél tökéletesebb kiválasztása a megoldás, hiszen amíg a járadékvadász tevékenységek a legvonzóbbak, a tehetségek nem járulnak hozzá a gazdaság fejlődéséhez. Ehelyett arra kéne fókuszálni, hogy a vállalkozásoknak és innovátoroknak egy kiszámítható és jövedelmező piacot teremtsünk, amely odavonzza őket. A nem tökéletes kiválasztás pedig még inkább előny is, hiszen egyenletesebben oszlanak el az egyes ágazatok fejlődéséhez hozzájáruló személyek.

Összefoglalás

Sandel is kiemeli, hogy a küszöbérték feletti véletlenszerű választás nem az utolsó szó a párbeszédben. De fontosnak tartja, hogy elinduljunk egy olyan irányba, mely csökkenti a meritokratikus gőg és megaláztatás érzetéből fakadó feszültségeket, visszazorítja a bevezetőben is ismertetett súlyos mentális és társadalmi tüneteket.

Számos intézkedésre szükség van. Szükséges csökkenteni az erősen szelektív egyetemekre való bejutás tétjét, jelenleg túlságosan nagy szakadék tátong ezen főiskolák és egyéb középszint feletti oktatást nyújtó intézmények presztízse között (Sandel, 2024). Amikor a jelentkezőknek csak kis aránya jut egy aránytalanul nagy nyereséghez, az akaratlanul is az együttműködés és a szolidaritás hanyatlásához vezet. Megszűnik az az eshetőség, hogy mindenki elegendő teljesítményt nyújt, csak a relatív eredmények számítanak.

Az amerikai egyetemek finanszírozása jelentős mértékben eltolódott az állami támogatásokról a tandíjak felé, a diákok jellemzően tekintélyes adóssággal kezdik a karrierjüket. Azonban érdemes összevetni az állam által a felsőoktatásra és a szakképzésre fordított összeget. A 2014-15-ös tanévben 162 milliárd dollárt költöttek a felsőoktatásban részt vevők megsegítésére, melylyel szemben a szakképzésre és karrier tanácsadásra fordított 1,1 milliárd dollár áll. Ha ehhez hozzáadjuk a munkanélkülivé vált embereknek nyújtott támogatásokat, az összeg továbbra is csak a 20 milliárd dollárt éri el. Nemzetközi viszonylatban is az látszik, hogy míg a gazdaságilag fejlett országok átlagosan a GDP 0,5 százalékát költik aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökre, az USA-ban ez az érték 0,1%, alacsonyabb, mint a börtönei fenntartására szánt keret (Sandel, 2024).

A 19. században az amerikai egalitarizmus nem vagyoni és mobilitásbeli egyenlőségről szólt, hanem a tanulás általánossá válásáról a teljes társadalmon belül. A munkások a közjóhoz nem csak a fizikai munkájukkal, hanem az intellektusukkal is hozzájárultak. Ezt tükrözi a Knights of Labor szakszervezet követelése, miszerint minden gyárban létesítsenek olvasótermet, de a településeken megtalálható közkönyvtárakat is. A tanulás, a társadalom életéhez való szellemi hozzájárulás, a munka megbecsültsége nem a borostyánligás egyetemek monopóliuma volt (Sandel, 2024).

Irodalomjegyzék

- Bhattacharya, A. (2021). *The man from the future: The visionary life of John von Neumann*. Penguin UK.
- Csányi V. (2015). Íme, az ember. Libri Könyvkiadó. https://www.libri.hu/konyv/csanyi_vilmos.ime-az-ember-4.html
- Delhomme, P. (1991). Comparing one's driving with others': Assessment of abilities and frequency of offences. Evidence for a superior conformity of self-bias? *Accident Analysis & Prevention*, 23(6), 493–508. [https://doi.org/10.1016/0001-4575\(91\)90015-W](https://doi.org/10.1016/0001-4575(91)90015-W)
- Frankopan, P. (2017). *The silk roads: A new history of the world*. Vintage.
- Fritsche O., & Foitzik S. (2021). *Hangyák—Világbirodalom a lábunk alatt*. Park Könyvkiadó. <https://www.libri.hu/konyv/hangyak-vilagbirodalom-a-labunk-alatt.html>
- Mearsheimer, J. J. (2018). *The great delusion: Liberal dreams and international realities*. Yale University Press.
- Murphy K. M. (2009). *Hódító közgazdaságtan*. Alinea Kiadó. https://www.libri.hu/konyv/kevin_m_murphy.hodito-kozgaszdasagtan.html
- Neumann, J. (2003). *Neumann János válogatott írásai*. Typotex Kft.
- Rajendran, H., Haluts, A., Gov, N. S., & Feinerman, O. (2022). Ants resort to majority concession to reach democratic consensus in the presence of a persistent minority. *Current biology*, 32(3), 645-653. e8.
- Real Science (Igazgató). (2021). The Power of Bee Democracy. <https://www.youtube.com/watch?v=NDnQ4pAjBUg> Letöltés ideje: 2024.03.03.
- Sandel M. J. (2024). *Az érdem zsarnoksága*. Mcc Press Kft. https://www.libri.hu/konyv/michael_j_sandel.az-erdem-zsarnoksaga.html
- Veritasium (Igazgató). (2020, augusztus 28). Is Success Luck or Hard Work? <https://www.youtube.com/watch?v=3Lopl4YeC4I> Letöltés ideje: 2024.03.03.